

kojoj nitko ne živi samo za sebe, već svatko za drugoga, svatko za zajednicu. Milost krštenja obvezuje na apostolski zadatak ljubavi prema zajednici i sinovske dužnosti prema majci Crkvi i svim njezinim članovima. Zbog te stvarnosti traži se da pri krštenju bude prisutna i zajednica ili bar nekoliko njezinih članova, koji predstavljaju Crkvu. Zajednica djelatno sudjeluje svojim odgovorima, poklicima pjevanjem i posebno srdačnim prihvaćanjem novog člana što ih posebno veseli a to veselje može se očitovati slavljenjem zvona na zvoniku što je ujedno upozorenje odsutnima o novokršteniku.

Susret s Kristom u sakramentu krštenja nije samo trenutačan. To je trenutak velike promjene u djetetu, a sakramentalna milost i krsni karakter traje cijeli život. Krsnim otajstvom krštenik je pokrenut na put da dovrši ono što je započeto, da nastavi i produbljuje sakramentalni dijalog u poslušnosti i ljubavi da bi što dublje unišao u Krista. Krštenje je početak rasta u Kristu što krštenika obvezuje za čitav život, početak novog života u Kristu i udioništva u pashalnom otajstvu.

»DIJELITI KRUH RIJEČI« (II)

PRAKTIČNE UPUTE [ZA DRŽANJE HOMILIJE]*

19. Da sva ta načela i razmišljanja ne ostanu u lijepoj teoriji zbog nedostatka usmjerenja i sredstava kojima bi se primijenila u praksu, moramo također predložiti neke primjene koje mogu poslužiti za snalaženje u konkretnom poslu pripremanja i razvijanja homilije. Svi možemo biti uvjereni u vrijednost i uspješnost službe liturgijske propovijedi. Bez sumnje, isto tako znamo da se naša uvjerenja i odluke ostvaruju u svakodnevnom životu. Pastoral riječi, nadasve na homiletском polju, zahtijeva veliku mjeru ustrajnosti i neprekidnog naprezanja u poduzetom poslu. Svi imamo iskustvo da se samo s tim uvjetima nadvladava umor i jednoličnost službe koje je uspješnost slična djelotvornosti blage i ustrajne kiše što natapa zemlju (usp. Iz 55,10-11).

Priprava homilije

Vrela nadahnuća

20. Homilija je tumač nekoga vida liturgije dana. Oslanja se na neku temu iz biblijskih čitanja ili drugog teksta *vlastitih dijelova mise* ili, uključivo, *Reda mise* imajući u vidu otajstvo koje se slavi i potrebe

* Nastavljamo s objavljivanjem smjernica Španjolske biskupske liturgijske komisije o držanju homilije »Partir el pan de la Palabra«, *Notitiae*, 19 (1983), 825-834.

slušatelja (Inst. *Inter Oecum.* 54). Zato su, u načelu, vrela homilije svi tekstovi svete liturgije. Bez sumnje, posebna povezanost koju homilija ima s riječju Božjom, uz koju tvori posebni dio liturgije, daje prvenstvo tumačenju iz čitanja koja su naviještena (DV 24; SC 24; 35,2; OGMR 33). U homiliji treba obrađivati prvenstveno biblijski sadržaj *Lekcionara* dotičnoga dana suglasno sintetičkom jedinstvu što ključa iz otajstva Kristova i u sebi sjedinjuje oba Zavjeta (DV 16). Evandjelje, Stari zavjet i apostolske spise treba promatrati cjelovito i u njihovoj osnovnoj djelotvornosti koja se danas ostvaruje za nas u Crkvi i u liturgiji.

Egzegeza i homilija

21. Priprava homilije zahtijeva posebnu vjernost tome da treba dijeliti Kruh riječi kao dobar upravitelj Božjih otajstava (usp. 1 Kor 4,1-2; Lk 12,42-43). Ta se vjernost sastoji u pristupu Sv. pismu da bismo ga shvatili i tumačili u skladu s načinom s kojim ga shvaća liturgija u čitanju Božje riječi. Kad je Crkva sastavljala *Lekcionar*, postavila mu je u središte *djela i riječi* Gospodinove u evandjelju. Time je očito kanila predložiti neke ključeve tumačenja Pisma, u vezi s liturgijom, bitno kristološke i pashalne. Drugim riječima kazano, ona primjenjuje na Krista i na njegovo pashalno otajstvo sve sadržaje biblijskih čitanja onako kako je činio njezin Gospodin kad je navodio riječi svetoga teksta i primjenjivao ih na svoju osobu i na svoje djelo spasenja. Pisci Novoga zavjeta činili su to isto ukoliko su bili navjestitelji evandjelja i službenici riječi; oni nisu samo tumačili Pismo, nego su slavili njegovo ispunjenje u Kristu u liturgiji.

Zbog toga je potrebno dublje poznavanje svetih knjiga i povijesti spasenja, ne samo kao egzegetske znanosti nego kao živo i sintetično znanje, oslonjeno na liturgijsku tradiciju (SC 24; Inst. *de Instit. lit. in Semin.* 52). Onaj koji pripravlja homiliju treba poznavati doprinos biblijskih znanosti. Stoga mora imati u nuci dobar tumač Pisma. No, njegov se poglaviti posao sastoji u tome da doprinese tome da slušatelji istinski čuju Boga koji im govori te kao vjernici slave i prihvaćaju božansku riječ. Sveti Oci za to nam pružaju krasan primjer. Stoga neka studiranje sv. Otaca bude neizostavno da bi se duboko shvatilo Pismo i njime hranili vjernici (DV 23; OT 16; Inst. *de Instit. lit. in Semin.* 46).

Poznavanje Lekcionara

22. Liturgijskom će propovjedniku mnogo koristiti poznavanje kriterijâ izbora i rasporeda čitanjâ u *Lekcionaru* mise i sakramenata kao

i upotrijebljenih načina za usklađivanje čitanjâ među sobom. Ti kriteriji, skupa s pastoralnim usmjerenjem svega rasporeda čitanjâ, tumače se naširoko u uvodu navedene liturgijske knjige.

Isto je tako od najveće važnosti voditi računa o prvenstvu što ga evanđeoski tekst ima u navješćivanju liturgijskom riječi. Po njemu se Krist nalazi prisutan u svojoj Crkvi u ekonomiji spasenja. Svaki je evanđeoski događaj liturgijski »danas-ovdje-za nas«, korak naprijed u produblјivanje cjelovitosti pashalnog otajstva koje se zatim djelotvorno spominje i aktualizira u euharistijskom činu. Stari zavjet, sa svoje strane, pruža evanđelju historijsku dubinu obećanja koje kroči k svome punom ostvarenju u Kristu; stoga je njegovo čitanje uvijek navještaj, proroštvo i priprava evanđeoskog sadržaja (usp. DV 4,16). Sa svoje strane čitanje iz apostolskih spisa označava prijenos iskustva, što ga nastavlja Crkva, onih koji su vidjeli, čuli i promatrali Riječ Života (1 Iv 1,1-3), kako u njegovu zemaljskom životu tako i u njegovoj smrti i uskrsnuću (Dj 4,20; 10,39-41).

Poznavanje liturgije dana

23. Drugi važni vid, što ga valja držati na pameti u proučavanju čitanjâ mise za pripremu homilije, jest posebna primjena liturgijskih čitanjâ u slavljenom otajstvu svetkovine ili blagdana u okviru liturgijskog vremena. Ta se naznaka tiče nadasve slavljenjâ presvete Djevice i svetaca. U tim se slavlјima nikada ne odvaja spomen, što ga na njih ima Crkva, od posebnog odnosa što su ga presveta Djevica i sveci imali s Kristovim otajstvom.

U slučaju presvete Djevice ta je istina mnogo očitija. Zbog toga homilija na svetkovine i blagdane svete Majke Božje treba da slijedi smjernice što ih je za štovanje Djevice dao papa Pavao VI. u apostolskoj pobudnici *Mariālis cultus*, posebno kad je pozivao da se to štovanje smjesti u okvir liturgijske godine (MC 2-15).

U odnosu na svece treba zauzeti isti stav. Nije npr. pogodeno iznositi stanovito svjedočanstvo svetosti potpuno izvan liturgije riječi, nadasve kad je Crkva izabrala stanovite tekstove da osvijetli život i karizme ili kreposti u kojima su se istaknuli. U mnogim drugim slučajevima, zacijelo, bit će prijeko potrebno izvršiti, prije priprave homilije, izbor biblijskih tekstova u skladu s raznim nizovima čitanjâ što ih donosi Lekcionar. Sv. pismo se ne bi smjelo nikada nalaziti postrance, dapače još manje kao izlika da se razvije neka doktrinalna ili poučna tema, koje najadekvatniji biljeg nije liturgija.

Pomagala za propovijed

24. Još od početka liturgijske reforme, kad se homilija smatrala obvezatnom, umnožile su se posvuda različite publikacije, jedne u obliku

knjiga, a najviše ih u obliku časopisa ili povremenih izdanja, koji su imali svrhu olakšati službenicima riječi ispunjenje vlastitog zadatka. Te publikacije, kad iznose na pozitivan i jasan način biblijsko tumačenje u skladu s ozbiljnom i trijeznom egzegezom cjelokupnog Sv. pisma, pružaju dobru pomoć u pripremanju homilije. Isto se to događa kad u primjenama na život sačuvaju liniju vjernosti i dužno poštovanje učiteljstvu Crkve, koje je isto tako u službi riječi Božje, ali je i njezin ovlaštenu tumač (DV 10).

Korištenje tog gradiva ne smije priječiti marljivu pripravu homilije, koja ima u vidu osobe kojima je namijenjena. Taj vid neće moći nikada nadomjestiti ni većina priručnika ni shema propovijedi. Priručnici i nacrti propovijedi moraju, na neki način, izgrađivati ili pomagati, a ne smiju potisnuti trud koji treba da uloži sam službenik homilije. U tom smislu, tražeći veću pripravu, bilo bi vrlo pohvalno da tamo, gdje je to moguće, prezbiteri porazdijele taj posao uključujući i sudjelovanje drugih članova kršćanske zajednice, ali uzimajući, ipak, uvijek svaki pojedini, vlastitu službeničku odgovornost u dijeljenju božanske riječi svome narodu.

Molitva i razmatranje riječi

25. U više smo navrata natuknuli da konačna uspješnost propovijedanja riječi zavisi o milosti Gospodinovoj i o djelovanju Duha Svetoga koji posreduje kako u onome koji govori u ime Kristovo (usp. Iv 15,26-27; itd.) tako i kod slušatelja (Otk 2,7; itd.). Stoga, na isti način, kao što čitanje Sv. pisma treba da prati molitva da se ostvari dijalog Boga s čovjekom (DV 25), isto tako priprava homilije treba da bude popraćena razmatranjem Božje riječi, što znači da je treba poučavati i tumačiti osobnim življenjem i izvanrednom pastoralnom ljubavlju po Kristovu primjeru (PO 13).

Na poseban način *služba čitanja* liturgije časova, iako nema tu izravnu nakanu, želi pružiti svim službenicima riječi, kojima je isto tako povjerena službena molitva Crkve (OGLH 55-56), vrijednu pomoć u odnosu na razmatranje Kristova otajstva i povijesti spasenja tijekom crkvene godine, i na vrijeme koje se za njih pretvara u vrelo osobnoga posvećenja (OGLH 28-29). Otačko čitanje bit će im posebno korisno po svom sadržaju i po načinu kako su sveti Oci shvatili riječ da bi je protumačili svome narodu (OGLH 163-165).

Obrazovanje budućih službenika homilije

26. Ne bismo htjeli propustiti priliku, kad govorimo o pripravi homilije, a da se ne osvrnemo na obrazovanje budućih službenika riječi, posebno na području liturgijskog propovijedanja. Radi se, u stvari, o

pastoralnom odgoju (usp. OT 19), koji se bez sumnje mora zasnivati kao i cjelokupni odgoj na čvrstoj teološkoj osnovi, koja se stiče ne samo studijem različitih disciplina, naročito Sv. pisma i liturgije, nego također živim i svjesnim sudjelovanjem u liturgijskim slavljinama i u gajenju duhovnoga života (Inst. *de Instit. lit. in Semin.* nn. 11; 44; 52; Ap. n. 15.)

Tome, poslije prikladne teorijske priprave u kojoj se stiče umijeće priopćavanja i pravilnog izražavanja riječi općenito i svete propovijedi napose, valja dodati praktično pastoralno uvođenje u službu (*ib.* 5). Ti će se ciljevi postići bolje programiranim studijem teologije propovijedanja u *homiletici*, s dovoljnim opsegom u sklopu studija.

II. Držanje homilije

Obvezatnost

27. Dosljedno velikoj vrijednosti i važnosti što ih Crkva poklanja homiliji, iskrsava obveza da se ona drži na misama koje se slave kroz nedjelje i zapovjedne blagdane uz prisustvo naroda. Na tim se misama homilija ne može izostaviti izuzev neki teški razlog (SC 52; CIC kan. 767, § 2). Obvezatnost se, osim toga, proteže na večernje mise subotom i večernje mise na zapovjedne blagdane koje se slave da se vjernicima olakša obavljanje istih (Inst. *Euch. Myst.* 28; OGMR 42).

Ipak se homilija toplo preporučuje u radne dane, kad se nađe prisutan velik broj vjernika, posebno u vrijeme došašća, korizme ili pashalnog vremena, ili prilikom nekoga blagdana ili žalosnog događaja (Inst. *Inter Oec.* 53,2; OGMR 42; CIC kan. 767, § 3). U tom se smislu prisjećamo poticaja dokumenta *Blagdani kršćanskoga kalendara*, objavljenog unatrag godinu dana, koji potiče da narod slavi te blagdane, koji nisu zapovjedni, nadasve kad su popraćeni odgovarajućim počinom od rada na mjesnoj ili pokrajinskoj razini (br. 3 i *konačna pobudnica*). U tim prilikama treba držati homiliju koja pomaže da se proživljavaju i posvećuju ti blagdani.

Vrijeme i mjesto

28. Vrijeme homilije točno je označeno u *Redu mise*, i raspored vrijedi isto tako za svaku liturgiju Božje riječi koja mora odgovarati onoj što se obavlja kod slavljenja euharistije, tj. odmah poslije evanđelja (SC 53; OGMR 24). Homilija s druge strane ne smije biti ni prekomjerno duga ni prekomjerno kratka, uzimajući u obzir prisutne (CT 48). Kad svrši, treba održati prikladno vrijeme šutnje, da bi vjernici mogli razmatrati ono što su čuli (OGMR 23; SC 30).

Gledom na mjesto homilija se može držati sa sjedišta celebranta ili s ambona (OGMR 97, 272), a ne s oltara. Ako se homilija drži sa sjedišta, istaknut će se predsjedateljski i hijerarhijski karakter službe liturgijske propovijedi, kojoj je sjedište znak (usp. OGMR 271). Ako se drži s ambona, doprinijet će tome da se pokaže veza homilije s riječju Božjom, s pravog mjesta njezina proglašavanja (usp. OGMR 272).

Oblik i jezik

29. Homilija je posebna govornička vrsta, budući da samo njezino ime dozivlje u pamet pojmove konverzacije, obiteljskog razgovora, tumačenja biblijskog teksta, liturgijskog propovijedanja itd. To nije predavanje, ni tematski govor, ni pohvalni govor, niti kateheza ili moralna pobudnica, premda potreba da se "tijekom liturgijske godine, počevši od svetih tekstova, iznose otajstva vjere i pravila kršćanskoga života« (SC 52), daje naslutiti da ona može poprimiti strukturu i oblik neke od navedenih vrsta govora. Homilija, očito, treba da bude vjerna svojoj liturgijskoj funkcionalnosti; zbog toga se ne smije upriličiti nijednoj od tih vrsta.

Zbog toga će se neki put poslužiti tumačem Pisma što ga ima, da se ograniči na središnju temu sadržanu u tekstovima dana, dok će drugi put u prvom redu uzimati temu i mjesto i ponavljati je u vezi s čitanjima. U pojedinim prigodama isto će tako protumačiti smisao liturgijskog blagdana, na koji aludiraju tekstovi ne osvrćući se izričito na njih, nego produžavajući na neki način njihov sadržaj i poruku. Usprkos svemu za homiliju je bitno da od slušane riječi i primijenjene na život uvodi u življenje sakramenta ili otajstva što se ima slaviti kao znak vjere i njezin uspješan izraz poštovanja.

Što tiče jezika homilije, on treba biti razumljiv, jednostavan, živ i konkretan, treba izbjegavati slabe konstrukcije i izvještačene riječi kao i trivijalnosti i anegdote. Homilija zahtijeva, osim toga, izravan obiteljski uvjerljiv i živahan ton, koji podržava zanimanje slušalaca ne toliko govorničkim rekursima govornika koliko uvjerenjem i autentičnošću koje nastoji saopćiti.

Homilija u nekim prilikama

30. Ima prigoda u kojima zadatak držanja homilije zahtijeva posebnu pažnju, ili stoga što je dobar dio osoba, koje joj prisustvuju došao potaknut socijalnim ili drugim razlozima, npr. na pogrebu ili na vjenčanju, ili možda stoga što su privučene običajem ili tradicijom, kao što to biva ponekad na blagdane zaštitnika. Prisutnost tih osoba, koje

nisu uvijek nevjerne ili indiferentne, obvezuje da se drži doblicna i otvorena propovijed svima, i traži možda još više nego u drugim prigodama, da se navijeste bitni sadržaji kršćanske poruke, kao što su Kristov križ, kao znak sveopće Božje ljubavi, Crkva, kao otajstvo zajedništva u službi ljudi, čovjek, kao slika Božja i otkupljenik po Kristu, svetost braka i obitelji, nada u budući život itd.

U homiliji za vrijeme slavljenja braka bit će prijeko potrebno, mnogo puta, paziti prije svega na osobno stanje onih koji će primiti sakrament. Bez sumnje propovijed, koliko god bila pozitivna, neće moći nadoknaditi katehetsku i duhovnu pripravu koju bi trebalo dati prije. Kad se radi o sprovodima, homilija treba da izbjegava svaki privid pogrebnog veličanja pokojnika, ona naprotiv ima zadatak da pruži utjehu što ključa iz kršćanske nade i vjere u Gospodinovu riječ i u molitvu Crkve (*Obrednik sprovoda* 46-47).

Homilija u misama s djecom

31. Posebnu pažnju zaslužuju također slavlja euharistije s većim sudjelovanjem djece. Sa svrhom da doprinese njihovoj inicijaciji u liturgijski život, posebno u svetu misu, Sveta je Stolica 1973. god. izdala *Direktorij za mise s djecom* u kojemu pruža mnogo naputaka kako urediti tu vrstu slavlja.* Što se tiče homilije, *Direktorij*, poslije negoli je govorio o čitanjima Svetoga pisma i nekim sredstvima, koja mogu pridonijeti većoj cijeni i shvaćanju Božje riječi, ističe važnost tumačenja iste riječi za djecu i naznačuje da se može održati u obliku dijaloga s djecom te da ne bude takva da je ona radije slušaju šuteći (br. 48).

Isto tako u tim se misama preporučuje kratka šutnja poslije homilije da se djeca saberu, da mole i hvale Gospodina u svome srcu (br.37).

Homilija u božanskom časoslovu

32. Ovaj bi dokumenat ostao nepotpun kad ne bismo natuknuli isto tako prisutnost Sv. pisma i homilije u slavljenju božanskoga časoslova. Mislimo na čitanje riječi Božje u pojedinim časovima, na izabrano čitanje u odnosu na Kristov misterij koji se odvija u liturgijskoj godini i koji je uvijek popraćen molitvom (OGLH 140), kao što to odgovara naravi toga liturgijskog čina. Liturgija časova, ne smijemo to zaboraviti, jest u biti slavlje hvale i prošnje za čitavo djelo spasenja (OGLH 2; 51-17). U njoj biblijska čitanja, psalmi i hvalospjevi oživljavaju spomen Božjega naroda i hrane njegovo razmatranje pružajući mu, na usporedan način s *Lekcionarom mise*, panoramu cjelokupne povijesti spasenja (OGLH 143 sl.; 156 sl.).

* Usp. Služba Božja, 14/1974, 1,17-29; 24/1984, 2,174-175. (Opaska Uredništva.)

Homilija se izričito preporučuje u slavljenju pohvala jutarnje i večernje s narodom. Poslije nje slijedi prikladna šutnja (OGLH 47-48). Dopušteno je kratko čitanje zamijeniti s drugim duljim čitanjem koje se može uzeti iz službe čitanja ili *Lekcionara mise*, ili izabrati ga prema pojedinom slučaju (OGLH 46). Homilija treba da bude kratka i da naglašava vidove biblijske poruke, koji uzimaju u obzir liturgijsko vrijeme ili blagdan, i isto tako nastoji imati u vidu smisao, koji odgovara času što se slavi.

UMJESTO ZAKLJUČKA

33. Željeli bismo završiti ove smjernice o homiliji riječju posebne ljubavi upravljenje svim službenicima liturgijske propovijedi, naročito svećenicima pozivajući ih da svoju službu vrše velikodušno i veselo. Zbog toga usvajamo izjave koje izdvajamo iz homilije što ju je Sv. O. Ivan Pavao II. izrekao na misi prigodom svećeničkog ređenja u Valenciji: »Vršite svoje službeničke zadatke kao i druge čine vašeg posvećenja, uvjereni da se svi oni stječu u jedan, tj. u sjedinjenje zajednice koja će vam biti povjerena u slavljenju Boga, po Isusu Kristu i u Duhu Svetom zato da Crkva Kristova bude sakrament spasenja. Tim ćete evangelizirati i posvetiti se katehezi djece i odraslih. Stoga, učinite svoju posvemašnju raspoloživost Bogu raspoloživošću za vaše vjernike. *Dajte im pravi kruh riječi*, u vjernosti istini Božjoj i naučavanju Crkve...«

Preveo: F. Carev